

Bank van Luxemburg, Luxemburg

Claudy Jongstra maakt mensen wakker met viltkunst

OM TE HUILEN ZO MOOI

Met haar textielkunst bekleedt ze bankgebouwen en ziekenhuizen – *healing architecture* op plekken waar je het niet verwacht. Dat is één van de uitdagingen voor kunstenares Claudy Jongstra: zingeving brengen in zakelijke en steriele omgevingen. Haar vilt vertelt een tijdloos verhaal van troost, warmte en leegte.

Er is één bijzondere muur in de Openbare Bibliotheek in Amsterdam. In de gigantische, futuristische hal van het door Jo Coenen ontworpen gebouw bevindt zich een okerkleurige, zachte muur. Het is vilt: zo aaibaar dat je voelt dat je het kunt aanraken, of knuffelen. Alsof er tussen het rechte en industriële karakter van het gebouw ook nog een beetje natuur zit. De bekleding van deze muur is gemaakt door kunstenaars Claudy Jongstra. In september opent een tentoonstelling in het Fries Museum in Leeuwarden. Ook in dit moderne gebouw van glas en staal kom je een met textiel bedekte muur tegen: 21 meter vilt om precies te zijn. De diepe tinten blauw en het zonnige geel in glooiende lijnen zijn niet erg logisch in het symmetrische, grijze interieur, maar toch lijkt het precies te kloppen. Het wandkleed beeldt de velden, de lucht en het zonlicht van het Friese landschap uit.

Ambacht

Nu zijn er nog meer moderne gebouwen in de wereld waar één of twee muren bedekt zijn met zo'n meterslang natuurlijk 'behang'. Het Lincoln Center in New York bijvoorbeeld, en de Barnes Foundation in Philadelphia. Maar ook de Bank van Luxemburg heeft er een, en het Universitair Medisch Centrum van Utrecht. In het betonnen gebouw van de Nederlandse Ambassade in Berlijn, ontworpen door Rem Koolhaas, hangen tevens kunstpane-

len van kunstenaars Claudy Jongstra. De locaties hebben als overeenkomst dat ze zakelijk zijn, hypermodern, leeg en strak. De textielkunst van Jongstra is het tegenovergestelde: zacht, tactiel, handgemaakt vilt. Een groter contrast valt bijna niet te verzinnen maar het past precies: alsof de ruimte de natuur gráág erbij heeft. Het vilt van Jongstra vertelt een verhaal. Een verhaal over ambacht en over hoe je leven kunt brengen in een zakelijke omgeving. Over hoe belangrijk het is om de natuur te kennen en daarmee te werken. Over hoe het zou zijn, als we soms een stapje terug doen uit de industrialisatie, terug naar onze roots. Alles wat ze maakt, is honderd procent handgemaakt, van natuurlijke ruwe materialen.

Op een heel andere plek, waar in de verste verte geen staal of beton te bekennen is, ligt de boerderij van Jongstra in het Friese dorpje Spannum tussen de weilanden. Hier staan overal juttens zakken met wol en zijde, een Indiase stagiaire zit op de grond en borduurt kleine kruisjes op een enorm vilten kleed. Hier lijkt het alsof je eeuwen terug in de tijd stapt. Plukjes wol

'Vilt brengt letterlijk en figuurlijk rust in een ruimte'

Claudy Jongstra, Friesland

liggen op de grond in het huis en dwarrelen rond in de omgeving. In de tuinen groeien de planten meekrab, sambucus nigra en indigo weelderig. Ertussen loopt een waslijn met hemelblauwe lappen die drogen in de wind.

Achter de tuin is een grote aanbouw van een schuur: ook daar staan weer stellingen vol met zakken gekleurde wol in de meest prachtige kleuren. Op lange tafels wordt van de kluwen wol, mohair en zijde het vilt gemaakt. *'She is living and designing the farm of the future,'* schreef trendwatcher Lidewij Edelkoort drie jaar geleden op haar vooruitstrevende modeblog over Jongstra.

Op de 'boerderij van de toekomst' gebeurt alles toegewijd.

Fries Museum, Leeuwarden

Atelier van Claudy Jongstra

Yurt

Jongstra (1963) studeerde mode aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht maar in de mode was ze niet echt gelukkig. “Ik ben eruit gestapt toen ik voor het eerst een yurt zag (een grote, viltten nomadentent) op een tentoonstelling in het textielmuseum Tilburg. Ik wist niet wat ik zag, ik vond het fantastische stof. Indrukwekkend: zo’n oud, oorspronkelijk product dat zó sterk is. Op dat moment besloot ik dat ik vilt wilde gaan maken.” Haar vaste baan zei ze op om alle tijd te hebben voor stofexperimenten. Deze stof die mensen in de oudheid al maakten en gebruikten om in te wonen, die tegen ijzige kou kan, tegen stormen maar ook tegen de brandende zon – die stof wilde Jongstra zelf leren maken.

“Daarmee zijn we eigenlijk bekend geworden,” zegt Claudy Jongstra, als ze wijst naar een foto van een gewaad uit de eerste aflevering (1999) van de filmserie *Star Wars*. Voor de film maakte ze kleding voor de koningin en voor de Jedi Warriors. “Heel lang geleden,” voegt ze er lachend aan toe. Na de *Star Wars*-kostuums ging het snel, via het bekleden van toonaangevende gebouwen tot autonoom, vrij werk in grote hedendaagse kunsttentoonstellingen.

Roem

“Vilt had een enorm besmet imago: het was oubollig, soft, antroposofisch. Het Leger des Heils – daar dacht je aan, bij vilt. Wol had eigenlijk niets hips. Ik vond het een uitdaging om het naar deze tijd te vertalen: om het *contemporary* te maken,” legt Jongstra uit.

Het is haar gelukt: haar werk wordt internationaal erkend in de kunstwereld en ze wordt benaderd door beroemde architecten voor samenwerkingen. Volgens Jongstra begint het proces van het hedendaags maken van de vilt al bij de fotografie. Ze laat een foto zien van een viltten doek om een persoon gewikkeld: “Kijk, dit zijn

‘Ik wil mensen ook wakker maken’

Barnes Foundation, Verenigde Staten

de eerste tapijten. Maar dan op een heel avant-gardistische manier gefotografeerd. Dat heeft altijd wel goed gewerkt, ook in publicaties. Je moet het een beetje mooi en *glamour* maken in plaats van stoffig.” In Amerika heeft ze nog meer succes dan in eigen land, omdat Amerikanen een belangrijke textieltraditie hebben. “Op de designbeurzen in Milaan, waar we elk jaar staan, hebben we altijd veel animo van Amerikaanse architecten. Volgend jaar gaan we voor het eerst een project doen in het Midden-Oosten: voor een grote ecologische beurs in Qatar.”

Terug naar het atelier in het Friese dorp. Acht mensen werken er fulltime en een handvol steeds wisselende stagiaires vanuit de hele wereld. Je zou deze plek haar ‘factory’ kunnen noemen à la Andy Warhol, ware het niet dat het juist geen fabriek is omdat alles wordt gemaakt volgens eeuwenoude, soms vergeten technieken. Oudere mensen leiden hier jongere mensen op om het spinnen, kaarden en weven met de hand onder de knie te krijgen. De wol is afkomstig van Jongstra’s kudde Drentse Heideschapen – die op het moment dat we haar spreken, graast in Zeeland. De kleuren worden gemaakt van de planten en bloemen uit de tuin en van de velden die er speciaal voor zijn aangelegd, waar bovendien biologisch dyna-

misch wordt geteeld. Zelfs de bijen, die de planten moeten bestuiven, worden hier in de tuin gehouden en zijn een onderdeel van het werk. Het overkoepelende thema is duidelijk: ambacht versus actualiteit. En ‘leven’ brengen in gebouwen waar dat soms ver te zoeken is.

Takjes

De kunstenares legt uit hoe specifieke kleuren hun eigen recepten hebben en hun eigen complexe verfprocessen. “Het is moeilijk om al die chemische processen te kunnen begrijpen. Voorheen kochten we de planten voor de kleuren in. Maar dat was te onbetrouwbaar: indigo uit Frankrijk was een andere kleur dan uit Zuid-Amerika. Daarom zijn we begonnen met onze eigen velden. In onze proeftuin staan tachtig verschillende planten en kruiden. De ververs plukken deze en experimenteren ermee.”

Erlangs lopend zien we een Argentijnse studente in het verflaboratorium. In grote pannen kookt ze alle verschillende delen van de vlier. De takjes, de wortels, de blaadjes en de bloemen. In een pan met kokende takjes vlier roert ze en laat ons zien wat de takjes doen met de wol: een soort glimmende zilveren kleur ontstaat er.

“Ik denk alleen dat we heel veel voor kost-

‘Mensen moeten huilen, omdat ze het zo mooi vinden’

prijs doen,” zegt Jongstra. “Niet dat het om kleine bedragen gaat, maar het werk dat in zo’n handgemaakt kleedje zit, is enorm. Denk alleen al aan de kleur: indigo is een kleur die pas mooi wordt als het laag over laag wordt geverfd. En de meekrap moet drie jaar groeien en twee jaar drogen voor je de juiste roodtint hebt.”

Traag

“De tijd, dát is precies ons kapitaal”, zegt ze stellig. “Tedereen kan alles bestellen, alles kopen, alles van internet plukken. Maar dit, wat wij hier maken, niet. Juist de hoeveelheid tijd die er in zit, is de waarde ervan. Je kunt dit werk niet namaken. We zijn met dit arbeidsintensieve en ambachtelijke productieproces echt uniek in de wereld.”

Het thema van Jongstra’s werk is niet alleen de traagheid die er in zit, maar ook de schoonheid en het sublieme karakter van de natuur. Geen mens is er ooit in geslaagd om een vezel te ontwikkelen die zo sterk is als wol. Geen enkele syntheti-

sche kleur kan opboksen tegen het edele blauw, rood en geel dat uit de planten komt. Het oer karakter van het vilt brengt troost bij mensen, warmte. Jongstra: "Er is iets met het materiaal, wat heel diep bij mensen binnenkomt. Sommige mensen moeten huilen om wat wij maken. Huilen, omdat ze het zo mooi vinden. Omdat het hun raakt."

Ze laat ons ook haar bijenkorven zien. "De bijen waren vorig jaar allemaal dood: de kwaliteit van leven voor de beestjes is erg slecht op het platteland. Nu hebben we een volkje zwarte bijen, een wat sterkere soort. Maar het grasland en de pesticiden zijn overal. Ik weet niet zeker of deze het halen." Van alle onderdelen van het productieproces weet ze zelf het fijne.

"Het Drents heideschaap is een beschermd ras, zeldzaam, er zijn er maar duizend van geregistreerd in Nederland. Wij houden ze voor de wol maar meer nog voor het landschapsbeheer: ze kunnen op een natuurlijke manier het landschap onderhouden." Maar de subsidies voor begrazing zijn de afgelopen jaren drastisch verminderd, veel boeren hebben daardoor hun kuddes weggedaan. Het land wordt bewerkt door middel van plaggen. Jongstra wordt boos als ze hierover praat. "Ik denk niet wij die kudde nog heel lang kunnen houden, er is steeds minder plek voor."

Want dat is ook de boodschap van de wandtapijten. "Ja, we willen mensen ook wakker maken," zegt Jongstra. "Waar zijn we mee bezig in de wereld? Maar ik wil niet op een preekstoel gaan staan. Liever deel ik wat ik ervan vind, door dit werk te maken."

Steentje

Voor het hoofdkantoor van de United Nations heeft ze ook werk gemaakt. Jongstra: "Een belangrijke politieke plek. Daar mochten we lezingen bij geven en ons verhaal vertellen, ons productieproces uitleggen. Maar wij zijn slechts het steentje

'We hebben vilt een beetje glamour gegeven'

24 volzin.

St. Elisabeth ziekenhuis, Tilburg

St. Elisabeth ziekenhuis, Tilburg

in die vijver, zo moet je dat zien. Dit is een klein bedrijf, ik kan niet in alle gebouwen ter wereld hangen, en ik kan het verhaal niet aan iederéén vertellen. Ik hoop alleen dat het hier en daar mensen inspireert." Inspireren om een andere manier van leven na te streven, dat zou ze willen. Een andere bedrijfsfilosofie bijvoorbeeld. Hoe gaan we om met natuurlijk erfgoed? Hoe gaan we om met de cultuur? Hoe behoud je dingen? Jongstra: "Daar zouden mensen, ook in het bedrijfsleven en de politiek, best vaker bij mogen stilstaan."

Ze moet verder, het werk houdt nooit op. Tientallen aanvragen krijgt haar atelier per jaar en ze kunnen er maar een paar uitvoeren. Op dit moment zijn ze bezig met voorbereidingen voor de grote tentoonstelling in De Ketelfactory in Schiedam in september, en de opening van het werk in het Fries Museum in dezelfde maand. Aan de muren hangen schetsen

voor het hoofdkantoor van elektronica-bedrijf Nikon. En wandkleden voor het Sint Elisabeth ziekenhuis in Tilburg, waar ze last hadden van een akoestisch probleem. Wol dempt namelijk het geluid. Het materiaal brengt letterlijk en figuurlijk rust in een ruimte. Behalve voor onderwijs-, kunst- en politieke instellingen, maakt Jongstra graag werk voor ziekenhuizen. "Het valt onder *healing architecture*. Natuurlijke stoffen hebben een bewezen positief effect op genezingsprocessen." Het atelier en het kantoor hangen vol met proefjes en kleurstesten, monsters stof. De ene nog mooier dan de ander. Zelfs noemt ze het liever geen monsters: "Het zijn allemaal gedachten." ●

Claudyjongstra.com
Deketelfactory.nl (8 september-17 november)
Friesmuseum.nl (vanaf 30 september)